

Разовій спеціалізованій вченій раді ДФ 081.195.26
Харківський національний педагогічний
університет імені Г. С. Сковороди

ВІДГУК

офіційного опонента Амелічевої Лілії Петрівни, доктора юридичних наук,
професора, професора кафедри цивільного права і процесу
Донецького національного університету імені Василя Стуса на дисертацію
Панаска Юрія Івановича «Принцип справедливості в трудовому праві»,
подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії з галузі знань
08 Право за спеціальністю 081 Право

Аналіз матеріалів дисертації Ю. І. Панаска, ознайомлення з його науковими публікаціями, дає підстави зробити комплексний висновок про унікальний характер дисертації.

Автором дисертації здійснено ґрунтовне наукове дослідження актуальної проблематики, що має вагоме значення як для розвитку доктрини трудового права, так і для вдосконалення правозастосовної практики. У роботі належним чином обґрунтовано наукову новизну отриманих результатів, запропоновано авторські підходи до вирішення дискусійних питань, сформульовано логічно виважені висновки та практичні рекомендації, які виносяться на захист. Запропоновані положення характеризуються науковою самостійністю, достатнім рівнем аргументованості та становлять інтерес для подальшого розвитку науки трудового права й удосконалення національного трудового законодавства.

Актуальність теми дисертації та її зв'язок з планами відповідних галузей наук. У сучасних умовах трансформації ринку праці, розвитку нових форм зайнятості та соціально-економічних викликів особливого значення набуває концепція соціальної справедливості, яку підтримує МОП. Відповідно до її підходів, справедливість має забезпечуватися «в інтересах усіх» і сприяти вирішенню загальносуспільних завдань. І трудове право у найбільшому ступені виступає ретранслятором справедливості, оскільки воно регламентує масову, суспільну працю, в результаті якої людство отримує базу для свого існування та розвитку. Саме тому принцип справедливості в трудовому праві виступає не лише теоретичною категорією, а й практичною основою для формування ефективного механізму правового регулювання праці, спрямованого на забезпечення гідних умов праці, соціального захисту та сталого розвитку суспільства.

В юридичній науці проблеми принципу справедливості досліджували: Л. П. Амелічева, Н. М. Вапнярчук, Т. Г. Головань, О. В. Гоц-Яковлева, І. П. Жигалкін, О. О. Коваленко, О. Є. Костюченко, Т. В. Красюк, О. М. Пономаренко, О. І. Процевський, О. М. Ярошенко та інші. Однак, не оспоруючи фундаментальність праць вчених, враховуючи те, що трудове

право залишається тією галуззю, яка єдина і досі залишається такою, що не має фундаментального кодифікованого нормативно-правового акту, народженого сучасними запитами на правове регулювання відносин і ґрунтується на КЗпП України, прийнятому в 1971 р. (щоправда із змінами та доповненнями, які намагаються, кульгаючи, встигати за динамікою відносин із реалізації права на працю); режим воєнного стану, що триває в Україні п'ятий рік і який змусив українців зіткнутися з прикладною стороною справедливості і складністю її реалізації в особливих умовах, коли країна обмежена в ресурсах, потрібно забезпечити захист населення, території, кордонів, корелюючи це зі свободою та необхідністю; перспективи повоєнного відновлення України, де важливу роль буде відігравати людський капітал, який на разі розпорошений по всьому світу, і який потрібно повертати на Батьківщину, а тих людей, що залишились потрібно зберегти, мотивуючи залишатися саме в Україні, дане питання потребує переосмислення. Таке перезавантаження та верифікація сприятимуть в умовах сучасних суспільних викликів, майбутнього післявоєнного відновлення України визначенню місця та значення принципу справедливості в трудовому праві, окресленню перспектив його реалізації, удосконаленню механізмів захисту трудових прав людини та забезпеченню соціально орієнтованого розвитку нашої держави як повноправного учасника європейської спільноти, де справедливість є відправною точкою їх існування та розвитку. Результати наукового дослідження, отримані таким чином мають потенціал для використання у процесі вдосконалення трудового законодавства України, підготовки проєктів нормативно-правових актів, спрямованих на імплементацію міжнародних та європейських стандартів справедливої і гідної праці, а також під час розроблення положень майбутнього Трудового кодексу України.

Отже, зазначене визначає актуальність, доцільність і своєчасність проведення системного наукового дослідження принципу справедливості в трудовому праві.

Дисертацію виконано згідно з Цілями сталого розвитку України на період до 2030 р. і планом науково-дослідних робіт кафедри цивільно-правових дисциплін і трудового права імені професора О. І. Процевського ХНПУ імені Г. С. Сковороди в межах державної цільової комплексної програми № 0120U104122 «Реалізація Україною Угоди про асоціацію з Європейським Союзом у галузі зайнятості, соціальної політики та рівних можливостей».

Тему обговорено та затверджено Вченою радою ХНПУ імені Г. С. Сковороди (протокол №9 від 14.11.2022).

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Зміст дисертації Ю. І. Панаска в цілому характеризується досить високим теоретичним і науково-методологічним рівнем вирішення поставлених завдань, які

дозволили досягти поставленої мети: охарактеризувати принцип справедливості в трудовому праві з урахуванням євроінтеграційних процесів і сучасних кризових трансформацій ринку праці, зокрема внаслідок повномасштабної військової агресії проти України, на основі використання здобутків юридичної науки, зокрема трудового права, міжнародних та європейських стандартів прав людини, практики ЄСПЛ, національної судової практики та напрацювання і представлення пропозицій щодо вдосконалення чинного законодавства в означеній сфері.

Завдяки чіткому визначенню понятійно-категоріального апарату, ґрунтовному аналізу наукових підходів та системному дослідженню змісту принципу справедливості автору вдалося сформулювати цілісну концепцію його місця і ролі в сучасному трудовому праві. Науково обґрунтовано розкрито правову природу принципу справедливості, визначено його взаємозв'язок із принципами людської гідності, рівності, пропорційності та гідної праці, а також аргументовано його значення як системоутворювальної засади правового регулювання трудових відносин. Запропоновані автором висновки та рекомендації є логічно взаємопов'язаними, характеризуються науковою новизною та свідчать про завершений характер проведеного дослідження.

Обґрунтованість наукових результатів значною мірою забезпечується широкою та різноплановою джерельною базою. Формуючи власну наукову концепцію принципу справедливості у трудовому праві, автор спирається на праці провідних учених, використовує положення сучасної юридичної доктрини, міжнародних трудових стандартів, практики міжнародних судових інституцій, а також досягнення суміжних галузей науки, насамперед філософії права, теорії права та науки трудового права. Це дозволило комплексно дослідити принцип справедливості не лише як юридичну категорію, а й як фундаментальну соціально-правову цінність, що визначає зміст і спрямованість сучасного трудового законодавства.

Нормативну основу дисертації становлять Конституція України, Кодекс законів про працю України, спеціальні закони у сфері праці, законодавство, прийняте в умовах правового режиму воєнного стану, міжнародно-правові акти, насамперед конвенції та рекомендації Міжнародної організації праці, акти Європейського Союзу, а також практика Конституційного Суду України, Верховного Суду та Європейського суду з прав людини. Комплексний аналіз зазначених джерел забезпечив належний рівень аргументованості висновків та дозволив автору повною мірою реалізувати поставлені мету і завдання дослідження.

Окремо слід відзначити вдалу концептуальну побудову дисертації. Логічна послідовність викладення матеріалу забезпечує поступовий перехід від теоретико-правового й аксіологічного осмислення принципу справедливості до аналізу особливостей його реалізації у трудових правовідносинах та визначення ролі цього принципу в умовах воєнного стану. Така структура дозволила автору сформулювати переконливу систему

наукової аргументації, яка послідовно розкриває предмет дослідження та відображає власну авторську концепцію розвитку сучасного трудового права.

Усі положення дисертації викладено послідовно, логічно та на належному науковому рівні. Композиційна побудова роботи є внутрішньо узгодженою, а взаємозв'язок між окремими розділами забезпечує цілісне сприйняття авторської концепції. Робота свідчить про глибоке володіння дисертантом проблематикою дослідження, високий рівень опрацювання наукових джерел, здатність критично оцінювати існуючі доктринальні підходи та формулювати власні науково обґрунтовані висновки. Використання сучасних методів юридичного пізнання дозволило автору комплексно дослідити принцип справедливості як один із ключових орієнтирів подальшої модернізації трудового законодавства України в умовах трансформації ринку праці, євроінтеграційних процесів та тривалого режиму воєнного стану.

Методологічною основою дослідження виступив діалектичний метод пізнання, який забезпечив можливість комплексного аналізу принципу справедливості в трудовому праві в його розвитку, внутрішніх суперечностях, взаємозв'язку з іншими принципами права та обумовленості суспільними процесами. Його застосування дозволило розкрити його природу, простежити закономірності його трансформації під впливом конституційного людиноцентризму, міжнародних і європейських трудових стандартів, а також сучасних соціально-економічних викликів, зокрема воєнного стану, що визначають напрями розвитку трудового законодавства України (розділи 1-3).

Історико-правовий метод застосовано для дослідження значення праці як фактора розвитку людської цивілізації, еволюції наукових уявлень про справедливість, формування людиноцентричної моделі правового регулювання праці, зокрема в умовах воєнного стану (підрозділи 1.1; 1.2; 1.3; розділ 3).

Формально-юридичний метод використано під час аналізу законодавства і судової практики для з'ясування змісту принципу справедливості, його нормативного закріплення та особливостей реалізації у сфері праці, а також змісту умов праці (підрозділи 1.2; 1.3; 2.1; 2.2; 2.3; розділ 3).

Порівняльно-правовий метод застосовано для зіставлення положень національного законодавства з міжнародними та європейськими трудовими стандартами (підрозділи 1.2; 1.3; 2.1; 2.2; 2.3; розділ 3).

Системно-структурний метод дав змогу визначити місце принципу справедливості у системі принципів трудового права, встановити його взаємозв'язок з принципами свободи праці, рівності, недискримінації, гідної праці, пропорційності та соціального діалогу (підрозділ 1.3).

Логіко-юридичний метод використано для формулювання авторського визначення принципу справедливості в трудовому праві, уточнення

понятійно-категоріального апарату дослідження, і формулювання наукових висновків та пропозицій (підрозділи 1.2; 1.3; 2.1; 2.2; 2.3; розділ 3).

Методи аналізу та синтезу застосовано при дослідженні прояву принципу справедливості в правовому регулюванні укладення трудового договору, регламентації умов праці, окресленні категорій «виникнення трудових відносин», «укладення трудового договору», «умови праці» та їх узагальненні в єдину концепцію принципу справедливості в трудовому праві, а також характеристиці особливостей правового регулювання трудових відносин в умовах воєнного стану (підрозділи 1.2; 1.3; 2.1, 2.2, 2.3, розділ 3).

Метод правового моделювання використано для розроблення авторської концепції принципу справедливості в трудовому праві, обґрунтування його системоутворювальної ролі та підготовки пропозицій щодо вдосконалення Конституції України, КЗпП України та інших законодавчих актів (підрозділи 1.2; 1.3; 2.1; 2.2; 2.3; розділ 3).

Аксіологічний метод застосовано для дослідження праці як фактора розвитку людської цивілізації у соціально-правовому вимірі справедливості, принципу справедливості як правової цінності, похідної від конституційного принципу людиноцентризму, людської гідності та соціальної природи трудового права (розділи 1- 3).

У процесі дослідження також використано і інші методи наукового пізнання, що забезпечило всебічну характеристику принципу справедливості в трудовому праві, його правової природи, змісту, функціонального призначення та особливостей реалізації в сучасних умовах.

Сформульовані у дисертації наукові висновки, теоретичні положення та пропозиції щодо вдосконалення доктрини трудового права і національного трудового законодавства ґрунтуються на досягненнях сучасної юридичної і філософської науки, положеннях міжнародного, конституційного, трудового, адміністративного, цивільного законодавства, практиці національних судів та міжнародних судових інституцій, а також результатах аналізу міжнародних і європейських трудових стандартів у сфері забезпечення справедливих і сприятливих умов праці.

Наукова новизна одержаних результатів. Дисертація Ю. І. Панаска характеризується високим рівнем наукової новизни та аргументованості та полягає в тому, що дана робота є першим в Україні комплексним науковим дослідженням монографічного характеру принципу справедливості в трудовому праві з урахуванням євроінтеграційних процесів, сучасних кризових трансформацій ринку праці, зокрема наслідків повномасштабної військової агресії проти України. В роботі присутні елементи наукової новизни, зокрема:

Уперше:

- обґрунтовано доцільність розгляду принципу справедливості як мета-принципу трудового права, який визначає зміст інших галузевих принципів

та виступає критерієм оцінки справедливості трудового законодавства і практики його застосування;

- запропоновано якісно новий інструментальний підхід до розуміння справедливості в юридичній науці, відповідно до якого справедливість виступає не тільки моральним орієнтиром, загальноправовим принципом чи морально-етичною категорією, а інтегративним нормативним механізмом, який забезпечує трансформацію суспільно визнаних цінностей у юридично обов'язкові стандарти регулювання праці. На відміну від традиційного підходу, за якого справедливість виступає переважно критерієм оцінки правових норм, обґрунтовано її самостійне функціональне значення як інструменту формування змісту трудових прав і гарантій, що забезпечує узгодження моральних, соціальних та правових засад регулювання трудових відносин;

- сформульовано доктринальний підхід до розуміння природи принципу справедливості в трудовому праві через його виведення із конституційного людиноцентризму як самостійного аксіологічного джерела галузевого правового регулювання. На відміну від традиційних концепцій, які пояснюють справедливість переважно через категорії соціальної держави, рівності сторін або еквівалентності взаємних прав та обов'язків, доведено існування конституційного причинно-наслідкового зв'язку: *людиноцентризм Конституції України → принцип справедливості → зміст трудового законодавства та практика його застосування*;

- розмірність розглядається як самостійний структурний елемент принципу справедливості в трудовому праві, що забезпечує співмірність між правовою метою, засобами її досягнення та наслідками для учасників трудових правовідносин. У даному випадку поширено конституційний підхід до розмірності на сферу трудового права. Встановлено, що саме через критерій розмірності повинні оцінюватися законність і справедливість обмежень трудових прав, заходів юридичної відповідальності, а також будь-яких законодавчих змін, які впливають на обсяг трудових гарантій працівників. Такий підхід дозволяє сформувати додатковий механізм захисту людини праці від надмірного та необґрунтованого втручання у сферу її трудових прав;

- обґрунтовано пріоритет матеріального змісту трудових відносин над їх формальним процедурним оформленням крізь призму принципу справедливості як фундаментальної засади трудового права на тлі збалансованого поєднання приватноправових інтересів сторін із публічно-правовими інтересами держави;

- надано авторське визначення справедливих та сприятливих умов праці, які варто визначати як, гарантований правом, комплекс організаційних, матеріальних, соціальних і психологічних умов здійснення трудової діяльності, що забезпечує повагу до людської гідності, збереження фізичного та психічного здоров'я працівника, узгодження інтересів сторін

трудових правовідносин та створює передумови для реалізації концепції гідної праці;

- справедливі і сприятливі умови праці розглянуто як комплексний правовий стандарт реалізації принципу справедливості, а концепцію гідної праці - як його нормативно конкретизовану форму. На цій основі доведено, що рівень реалізації принципу справедливості у сфері праці може оцінюватися через ступінь відповідності умов праці елементам концепції гідної праці, що дозволяє використовувати її як практичний критерій оцінки справедливості трудових відносин;

- принцип справедливості характеризується як критерій допустимості тимчасових обмежень трудових прав в умовах воєнного стану. Справедливість у цей період виявляється не у формальному збереженні довоєнного обсягу трудових гарантій, а у забезпеченні максимально можливого балансу між потребами національної безпеки, інтересами роботодавця та трудовими правами працівника. На цій основі доведено, що спеціальне законодавство про працю в умовах воєнного стану є не винятком із принципу справедливості, а особливою формою його реалізації в надзвичайних умовах.

Удосконалено:

- концепцію, відповідно до якої норма трудового права повинна не лише відповідати вимогам законності, а й забезпечувати належний баланс інтересів учасників трудових правовідносин та повагу до людської гідності позицією, що справедливість таким чином виступає критерієм соціальної легітимності трудового законодавства;

- характеристику принципу справедливості, відповідно до якої його слід розглядати як одну з ключових категорій сучасного трудового права, через яку відображається гуманістична спрямованість правового регулювання праці. Його реалізація забезпечує не лише стабільність трудових правовідносин, а й формування належного рівня довіри до права та держави загалом. Саме тому справедливість виступає не лише правовою цінністю, а й необхідною умовою ефективного функціонування сучасного механізму правового регулювання праці;

- характеристику соціального діалогу, який пропонується розглядати як самостійний правовий механізм забезпечення справедливості, який через узгодження інтересів працівників, роботодавців і держави сприяє формуванню легітимних та збалансованих умов праці. Соціальний діалог відтак виступає не тільки як форма взаємодії соціальних партнерів, а і як самостійний правовий механізм реалізації принципу справедливості у трудовому праві. На цій основі запропоновано оцінювати рівень справедливості трудового регулювання через ступінь реальної участі працівників і роботодавців у формуванні умов праці;

- підхід до розуміння принципу справедливості в трудовому праві шляхом його нормативного пов'язання із критеріями гідної праці, що

поглиблює загальнотеоретичні уявлення про галузеві принципи трудового права та надає підґрунтя для модернізації чинного трудового законодавства України та його гармонізації із міжнародними стандартами МОП.

Набули подальшого розвитку:

- положення, що основною функціональною особливістю принципу справедливості у трудовому праві є компенсація фактичної соціально-економічної нерівності між працівником і роботодавцем за допомогою спеціальних юридичних механізмів, спрямованих на забезпечення реальної, а не лише формальної рівності сторін трудових правовідносин;

- концепція про те, що принцип справедливості виступає юридичною основою реалізації концепції гідної праці та забезпечує взаємозв'язок між міжнародними трудовими стандартами і національним трудовим законодавством;

- твердження, що в умовах рекодифікації трудового законодавства України принцип справедливості має виступати базовим критерієм переналаштування механізму правового регулювання трудових відносин, який визначає допустимі межі співвідношення державного регулювання та договірної свободи сторін. Таким чином обґрунтовано необхідність переходу від концепції забезпечення мінімальних трудових гарантій до концепції забезпечення гідного рівня трудових прав, що відповідає європейським стандартам праці та потребам повоєнного відновлення України, забезпечуючи водночас баланс інтересів працівника, роботодавця і держави;

- концепція, що принцип справедливості у трудовому праві України має розглядатися як конституційно детермінований критерій оцінки змісту та допустимості законодавчих реформ у сфері праці, відповідно до якого будь-яка модернізація трудового законодавства повинна перевірятися не лише на відповідність вимогам економічної ефективності чи ринкової доцільності, а й на відповідність людиноцентричним цінностям Конституції України. У зв'язку з цим принцип справедливості набуває значення самостійного нормативного тесту, що унеможливорює звуження змісту трудових прав та гарантій під приводом лібералізації трудових відносин або дерегуляції ринку праці;

- концепція прояву волі у трудовому праві через обґрунтування, що принцип справедливості у трудовому праві зумовлює пріоритет узгодженого волевиявлення сторін та фактичного змісту трудових відносин над формальними процедурними елементами їх оформлення, у зв'язку з чим недотримання роботодавцем обов'язків щодо видання наказу чи повідомлення контролюючих органів не може бути підставою для невизнання існування трудових правовідносин;

- положення, що принцип справедливості в трудовому праві має наскрізний характер і реалізується через безперервний ланцюг правових гарантій: від справедливого виникнення трудових правовідносин до

забезпечення справедливих і сприятливих умов праці, які за своїм змістом утворюють нормативну основу концепції гідної праці

Основні результати дисертаційної роботи викладено у 4 статтях, які оприлюднено у наукових виданнях, що включено на дату опублікування до переліку наукових фахових видань України, а також 11 тезах наукових повідомлень на науково-практичних конференціях, форумах та круглих столах.

Наукове і практичне значення одержаних результатів. Дисертація Ю. І. Панаска містить результати, які мають істотне значення для юридичної науки. У дисертації здійснено теоретичне узагальнення та запропоновано нове вирішення наукового завдання, що полягало у комплексному дослідженні принципу справедливості в трудовому праві. На основі аналізу наукових концепцій, міжнародних трудових стандартів, положень Конституції України, трудового законодавства, судової практики розкрито правову природу, зміст, аксіологічні засади та функціональне призначення принципу справедливості у механізмі правового регулювання відносин у сфері трудового права. Обґрунтовано його місце в системі принципів трудового права, визначено роль у забезпеченні балансу інтересів працівника, роботодавця і держави, а також сформульовано науково обґрунтовані пропозиції щодо вдосконалення трудового законодавства України та практики його застосування, зокрема в умовах воєнного стану.

Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає в тому, що сформульовані в дисертації теоретичні положення, висновки та пропозиції можуть бути використані у таких напрямках:

- *у науково-дослідній діяльності* – як теоретична основа для подальшого вивчення проблем реалізації принципу справедливості в трудовому праві, його впливу на формування сучасної моделі відносин у сфері найманої праці, удосконалення механізмів забезпечення балансу інтересів працівників, роботодавців і держави;
- *в освітньому процесі* – під час викладання навчальних дисциплін «Трудове право», «Міжнародне і порівняльне трудове право», а також при підготовці підручників, навчальних посібників, методичних рекомендацій, проведенні науково-дослідної роботи здобувачів вищої освіти;
- *у правотворчій діяльності* – у процесі вдосконалення трудового законодавства України, підготовки проєктів нормативно-правових актів, спрямованих на імплементацію міжнародних та європейських стандартів справедливої і гідної праці, а також під час розроблення положень майбутнього Трудового кодексу України;
- *у правозастосовній діяльності* – у практиці судових органів, органів державної влади, органів місцевого самоврядування, органів державного нагляду і контролю за дотриманням законодавства про працю, професійних спілок, організацій роботодавців під час вирішення трудових спорів, тлумачення норм трудового законодавства.

Також у роботі є акт впровадження наукових розробок дисертації Ю. І. Панаска освітній процес підготовки здобувачів першого (бакалаврського), другого (магістерського) та третього (освітньо-наукового) рівнів вищої освіти, а також у роботу наукового гуртка з трудового права Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди.

Відсутність порушення академічної доброчесності. У дисертації та інших публікаціях Ю.І. Панаска не виявлено ознак академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації та інших порушень принципів академічної доброчесності.

Окремі побажання та зауваження щодо змісту дисертації. У своїй сукупності викладене вище свідчить про загальну позитивну оцінку дисертації Ю. І. Панаска, її актуальність, елементи наукової новизни, прикладну значущість, методологічну обґрунтованість та доступність сприйняття. Разом із тим, як і будь-яка авторська творча наукова праця, дисертація породжує низку роздумів та відкриває простір для наукової дискусії. Варто зупинитися на окремих дискусійних положеннях, що потребують додаткової аргументації, зауваженнях та побажаннях до її автора, а саме:

1. У першому підрозділі дисертації (с. 43–58) автор приділяє значну увагу дослідженню соціальної, економічної та філософської природи праці, її ролі в розвитку суспільства, держави та людської цивілізації. Безперечно, наведені положення мають важливе теоретичне значення для розуміння цінності праці. Водночас окремі фрагменти дослідження, присвячені загальній характеристиці праці та її суспільній ролі, видається, є дещо надмірними з огляду на предмет дисертації, а саме принцип справедливості в трудовому праві. Більш доцільним видавалося б зосередити увагу в цьому випадку на аналізі правових аспектів, як-от прояву у природі та змісті права на працю та трудових правовідносин, які безпосередньо розкривають зміст, функції й механізми реалізації принципу справедливості.

2. Автор неодноразово наголошує у роботі, зокрема на с. 63-66, с. 187-188, що справедливість забезпечує баланс інтересів працівника, роботодавця та держави. Разом із тим, у дослідженні поняття «баланс інтересів» використовується переважно як загальнотеоретична категорія. На думку опонента, більшої практичної цінності роботі надало б визначення критеріїв, за якими можна встановити, що такий баланс у конкретних трудових правовідносинах є досягнутим.

3. У роботі на с. 86–90 обґрунтовується, що економічна нерівність сторін трудових правовідносин є визначальною ознакою, яка зумовлює особливий зміст принципу справедливості. Разом із тим, наведене положення сформульовано як універсальне правило без аналізу сучасних моделей організації праці, за яких економічна залежність працівника може проявлятися по-різному (дистанційна праця, гіг-зайнятість, високооплачувана праця керівників тощо). Видається, більш

диференційований підхід у цьому питанні дозволив би повніше розкрити особливості реалізації принципу справедливості в сучасних умовах трансформації ринку праці.

4. У змісті дисертації Ю. І. Панаска стрижневою думкою провадиться, що справедливість є засобом забезпечення балансу інтересів працівника і роботодавця та є однією з передумов соціального миру. Разом із тим автор майже не аналізує випадки, коли досягнення такого балансу є об'єктивно неможливим унаслідок конфлікту публічних, економічних та приватних інтересів, зокрема під час економічної кризи чи правового режиму воєнного стану. Видається, дослідження набуло б більшої практичної цінності, якби були запропоновані критерії пріоритетності відповідних інтересів у подібних ситуаціях.

5. Автор обґрунтовано наголошує на особливій соціальній цінності праці в умовах воєнного стану та необхідності побудови правового регулювання на принципі справедливості. Разом із тим, дискусійною видається теза про те, що «саме через норми трудового законодавства принцип справедливості забезпечує необхідний баланс між інтересами працівника, роботодавця та держави в умовах надзвичайних суспільних викликів, до яких відносяться і сьогоdnішні бойові дії» (с. 187–188). На думку опонента, потребувало б додаткового обґрунтування питання співвідношення принципу справедливості з такими загальновизнаними принципами трудового права, як пропорційність, рівність, правова визначеність та соціальний діалог. Більш чітке визначення механізму взаємодії цих принципів дозволило б повніше розкрити місце принципу справедливості в системі галузевих принципів трудового права відповідно до означеного предмета дослідження.

Водночас висловлені пропозиції та зауваження є переважно дискусійними та не змінюють загального позитивного враження від роботи, не впливають на позитивну оцінку виконаного наукового дослідження. Теоретичні результати й наукові положення, що містяться в даній дисертації, характеризуються єдністю змісту і свідчать про особистий внесок дисертанта в науку трудового права. Крім того, висловлені зауваження не ставлять під сумнів значимість роботи, достовірність її висновків, наукову новизну та вагомість одержаних результатів з урахуванням фундаментальності проблематики.

Загальний висновок. Дисертаційна робота виконана на високому теоретичному рівні. Матеріал дисертації викладено в логічній послідовності, всі висновки отримали необхідну і достатню теоретичну аргументацію та є методологічно обґрунтованими. За своїм змістом і загальною спрямованістю дисертація Ю.І. Панаска відповідає обраній спеціальності 081 – «Право», робота пройшла належну апробацію. Дисертація є самостійною завершеною науковою працею, в якій відсутні порушення академічної доброчесності. Оформлення дисертації загалом відповідає встановленим НАЗЯВО вимогам.

Керуючись вищевикладеним, варто зробити висновок, що дисертація «Принцип справедливості в трудовому праві», подана на здобуття наукового ступеня доктора філософії, відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, вимогам до оформлення дисертацій, затвердженим наказом МОН України від 12 січня 2017 р. №40, а її автор – Юрій Іванович Панаско заслуговує на присудження йому наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 – «Право».

Офіційний опонент:

доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри цивільного права і процесу,
Донецький національний університет
імені Василя Стуса

Лілія АМЕЛІЧЕВА

підпис *Лілії Амелічевої*

ЗАСВІДЧУЮ

Т.в.о. ученого секретаря університету

Б.п. Наталія Качеткова

06 * 08 2022р.

кадр: 6